

ja paavsti toetusel, võttes omale tapetud tsareviici nime. Borisi nõudel Suiski veel kord peab kirjeldama Dimitri surma, ent Boris ei kannata jutustust välja, saadab Suiski minema. Südametunnistuse pinnust puretuna talle viirasub tapetud lapsuke, ahastades ta anub Jumala halastust.

Mitte nii elav kui eelmise, kuid ometi mitte vähem ilmekas on ka selle pildi muusika. Ksenia nukrus avaldub liigutavas, südamlikus viisis. Kontrastiks sellele on lõbusad lastelaulud rahvapärases laadis. Borisi lühike stseen lastega on täis soojust, isemoodi tütrega ja jälle isemoodi pojaiga. Järgnev Borisi arioso tõusvas tiheduses tõlgitseb tsari rasket, ränka muret ja haiget meelt. Mainitagu, et Borisil ei olegi juhtmotiivi: ta elamuste skaala on nii mitmekesine, et tõe juhtmotiiviga oleks võimata seda kujukalt esile tuua, motiivivõitu süsteem aga oleks joonistuse teinud segaseks. Nii väljendab siis M. Borisi iseloomu ja hingeelu jalkuvais reisitaitives ja meloodilises ehtusis, säilitades alati tsarile kohast suursugust põhitoomi. Suiski salalist iseloomu tõlgitsevad isesugused roomavad käigud.

6 pilt. Marina tuba Sandomiri lossis. Sandomiri neid ehivad Marinat ja kiidavad laulus ta ilu. Ent Marina tahab kuulda vaid kangelas- ja võidulaule, mis pajatavad Poola suuruselt. Omas aarias ta laulab Dimitrit, keda tahab hürmata oma armuõotustega, et see ta tõstaks tsaarinnaks moskvalaste troonile. Teda katkestab jesuitt Rangoni, kes tal nõuab, et ta kiriku auks Dimitrit võlaks ja kui vaja, oma neitsiaugi ohverdaks, et Dimitri tooks moskvalased katoliku kiriku rüppe. Kuigi Marina tõrgub ja isegi Rangoni neab, ta ometi alistub tema tahtele.

Marinalegi puudub eriline juhtmotiiv, selle eest aga tal on juhtitum, sünkopeeriv mazurkarütm. Tema samuti kui neidude laul on läbi viidud puht poola koloriidis. Rangoni saatjateks on mitted hiiivad kätanded, eriti ilmekalt tõlgitseb ta deemonlikku iseloomu trioolides alanev kromaatilne gamma algrütmiraste akkordide saatel, mis joonistavad ta süngel salalikust.

7. Sandomiri lossiaed. On õõ. Aida ilmub kohtamisele Marinaga Vale-Dimitri, unistades purskaevul oma armsamast. Ent teda peletab pidulik hulk, kelle keskel Marina jalutab läbi aia: Poola magnaadid ja nende daamid kõnelevad peatselt uhkest võidust Moskva üle. Kui külalised läinud laiali, kes aida, kes lossi, ilmub Marina, algul torkevate kõnedega solvab Dimitri enesetunnet, kuid kui see haaratud uhkusest kõneleb tasust Marinalge, kui ta kord kätte

võinud Moskva tsaride trooni, Marina muudab oma taktikat ja võrgutab Dimitri uuesti oma kaenla tõelades saada ta omaks, kui Dimitril korda läheb ta ettevõtte.

Sissejuhatavad taktid maahivad võluvalt õise aia ja purskaevult langedavate piiskade õrna meeleolu. Dimitri ilmub oma juhtmotiivi saatel, mis siin juba mängib silmapaisvat rolli. Dimitri väljendab oma kannatamatut igatsust viisikas arioso-taolisest laulus. Piduselskond astub sisse hoogsa, uhke poloneesi saatel, mis väljab kogu aja kui koor laval. Järgnev stseen Dimitri ja Marina vahel on ehitatud kontrastne 4/4-us kõlavate Dimitri armupalvete ja Marina 3/4 takus mazuurka taolistes rütmides väljendatud torkevate vastuste vahel. Dimitri uhkus ja tasu-õotus arendab ta juhtmotiivi suuremas ulatuses ja sellele järgnev Marina võrgutus kõlab mähhivas 9/8 takus, kaunis, võluvas kanlijeenis, mille lõpuks duetis võtab talle Dimitri.

8. pilt. Metsalune Kromõ lähedal. Metsik jõuk pool-mässureid, pool-hulkureid veab kütkestatud bojaari Hrušõovi oma keskele, kus talle korraldatakse mõnitarv austamissseen. Kõdagi nõrgameelset ajavad poisikesed taga, kes teda nariivad ja talit sandikopika röövivivad. Missail ja Varlaam ässitavad oma lauludega rahva Borisi vastu ja kutsuvad ta tles järgnema „tsarile Dimitrile“. Uieskihutatud hulk nõuab surma „tsaari tapiale“ Borisile. Seal liigneb paar jesuuti, kes samuti propageerivad poollehoitu Dimitrile, kuid Missaili ja Varlaami kihutusel ollakse valmis neid pooma, kui õigensu vastaseid. Seal tuleb sõdurite saatel ratsa Dimitri ja tõotab oma abi Borisi poolt taga kiusatule. Rahvas hõiskab talle vastu, samuti seotud bojaar ja kogu hulk järgneb Dimitrile võitluses Moskva vastu. Nõrgameelne jääb üksilavale, ennustades Venemaa ja rahvale häda ja viletsust.

Rahutumad 1/16 kvinttoolid ja ägedad raiuvad akkordid on sissejuhatajuseks sellele sündmusrikkale, metsikule pildile, mis on masside ja üksiktegelaste vastamängul mõjuvaimaid kogu operis. Kui esimeste piitide rahvastseenides väljendus massi rõhuatus, karja alistumine, siis siin vahitseb tõkestamata mäss ja mõlli. Kogu sisseeni Hrušõoviga läbisitab kurvi, tasuhimuline mõnitus rahvateemi alusel. Nõrgameelne, see vene rahva „püha narr“, on elav isik oma kaebliku, hädise lauluga ja sisseen poisikesetega hingab eluist tõde. Missaili ja Varlaami laul vahastab tõeliselt-metsikud vihakaried unisoonse rahva reaktsioonis: „vabaduse iha kasvab“. Jesuudid laulavad omi lugusid vanade katoliiklike kirikulautude stiilis. Järjest kasvava kättra sekka kostavad Dimitri tulekut kuulutavad fanfaaride taolised akkordid. Dimitri esineb oma juhtmotiiv-